

Милан Миладиновић, МОРАЛНЕ ВРЕДНОСТИ У УДРУЖЕНОМ РАДУ,
издање „Привредни преглед“, Београд 1976, стр. 191

Књига „Моралне вредности у удруженом раду“ је, у ствари, пригодна студија, чији је аутор у Нацрту закона о удруженом раду видео одговарајући повод да комплексније анализира једну од битних компонента нових социјалистичких самоуправних односа-моралне вредности у удруженом раду. Образлажући, заправо, разлоге који су га навели да овом аспекту удруженог рада посвети књигу, аутор у уводном делу напомиње да се „Нацртом закона о удруженом раду покрећу и многи морално хумани проблеми социјалистичке револуције у Југославији. Сам Закон, истиче писац, није само правно-економски документ о удруженом раду, него и повеља моралних вредности удруженог рада и самоуправљања. У њему су садржане све основне компоненте вредности социјализма: човек, рад, друштвена својина, самоуправљање, слобода, једнакост, равноправност, узајамност солидарност, афирмација човекових способности и вредности, превазилажење противуречности између умног и физичког рада, остваривање међусобне одговорности и усклађивање личних, заједничких и општих интереса . . .

У ствари, моралне вредности су кључ помоћу кога удружени рад превазилази унутрашње противуречности на најбољи начин. Оне се, упозорава аутор, не могу негирати, јер објективно делују унутар и ван удруженог рада, али се могу сагледати и убрзати процеси који воде успешном решавању тих противуречности.

Моралне вредности удруженог рада, које „раднички Устав“ нарочито афирмише, имају одговарајуће основе на којима почивају и развијају се. То су, подсећа аутор, најпре друштвена својина, која чини материјалну и социјалну основу удруженог рада и самоуправљања, затим вредности рада (као, на пример, слобода рада, слободна размена рада, целовитост рада, подизање продуктивности и владање вишком рада) и ослобођење рада. На таквим основама израстају кључне моралне вредности удруженог рада: човек, као највиша вредност удруженог рада, слобода човека и рада, једнакост и равноправност у удруженом раду, братство и јединство, патриотизам народа и народности Југославије и социјалистичка солидарност у удруженом раду.

Човек, напомиње писац, стављен је духом Закона о удруженом раду у објективне услове да буде највиша вредност, јер добија и материјалне и социјалне предиспозиције да се потврђује и да остварује и развија сопствене и друштвене вредности социјалистичког самоуправљања. Дужношћу и обавезом активног односа према раду, друштвеној заједници, самоуправљању и друштвеној својини човек добија социјалне и моралне моћи да мења своју средину радом, самоуправљањем и моралним понашањем. Ослобађа се и схватања немоћи да мења и унапређује друштвене односе, које је у њега развила буржоазија, технократија, бирократија и малограђанштина, а то му даје снаге да обезбеди услове да буде највиша вредност.

Нацрт закона о удруженом раду, каже аутор, истакао је моралну вредност слобода човека и рада, јер без ње нема ни стварне слободе у сфери политике, економских односа, културе, идеологије и морала. Таква слобода се, пак, испољава у слободном раду и размени рада, владању вишком рада, самосталном одлучивању и организовању друштвених снага и односа као сопствених.

Веома истакнуто место у скали моралних вредности у Нацрту закона, наглашава писац, заузимају једнакост и равноправност у удруженом раду. Једнакост је комплексна категорија и обухвата једнакост ра-

дова и, на основу тога, једнакост у расподели дохотка, једнакост према средствима за производњу, у коришћењу самоуправних права у одлучивању, у условима запошљавања и једнакост у доступности свих функција у удруженом раду . . . Равноправност се манифестује у стицању и расподели дохотка и могућности коришћења свих самоуправних права. Када се имају у виду ти принципи, јасно је што се Нацртом закона о удруженом раду умањује могућност постојања разних привилегија, а посебно привилегија над вишком рада, које условљавају било какве облике неједнакости и неравноправности. Чак се ограничавају и привилегије оних грана привреде или делатности чији су резултати рада проистекли из посебних природних или тржишних погодности.

„Раднички Устав” јасно кодификује и националну равноправност, стављајући братство и јединство у ред основних моралних вредности у удруженом раду. Наиме, се успоставља њиме нови однос према социјалистичкој заједници-републици удруженог рада. Тај нови однос репродукује и нову социјалистичку патриотску свест о заједништву интереса без којег нема ни остваривања националних интереса сваког народа и народности. Управо због тога је и патриотизам народа и народности једна од основних моралних вредности удруженог рада.

Логичан резултат свих поменутих основних моралних вредности у удруженом раду је социјалистичка солидарност у удруженом раду. Она, додуше, проистиче из осталих вредности, али их у повратном дејству и учвршћује, и на основу тога, опет, добија све шире димензије и значај.

Јачање основних моралних вредности у удруженом раду је претпоставка за усклађивање личних, заједничких и друштвених интереса у удруженом раду. Јер, личност може да афирмише своје вредности само ако истовремено развија, унапређује и богати вредности своје друштвене заједнице, и обрнуто. Друштвена својина, наиме, омогућује превазилажење противуречности интереса тако што све раднике ставља у исти положај и пружа им могућност да на основама самоуправљања остварују резултате рада и преко њих усклађују своје интересе на равноправној основи: путем делегатског система, кроз заједничко стварање и расподелу дохотка, у току самоуправног споразумевања и договарања и преко тржишта. Наравно, интереси се усклађују и на бази добровољности и на начелима социјалистичког морала.

Нацрт Закона о удруженом раду отворио је и процес бржег превазилажења противуречности између интелектуалног и мануелног рада. Самоуправљање је основна претпоставка за решавање ове противуречности јер се у њему радни човек испољава и као мануелни и као интелектуални радник. Сама чињеница да се Нацртом закона предвиђа директно повезивање производног и интелектуалног рада представља значајан корак у даљој интелектуализацији физичког рада. Осим тога, одлучивање о вишку рада је несумњиво интелектуални процес, као и подела вишка рада за задовољавање ванпроизводних потреба.

Нацртом закона о удруженом раду видно место било је посвећено личној и колективној одговорности, као личним вредностима самоуправљања и заједничким вредностима удруженог рада. У Нацрту закона, напомиње аутор, лична и колективна одговорност се налазе у јединству, као што се јединствено испољава и самоуправљач. А одговорност је у сталном дијалектичком односу са правима, дужностима и слободом радника у удруженом раду. Само примера ради — Нацртом је истанута слободна размена рада, а то, истовремено, подразумева одговорност да размена буде на начелима морала социјалистичког самоуправног друштва и у складу са друштвено-економским односима у удруженом раду. Посебно је значајно то, вели писац, што се указује на материјалну одговорност оних који доносе лоше одлуке; тиме је решено питање одговорно-

сти, а на раднике и њихове самоуправне органе пренета је одговорност да одлучују о стварној одговорности сваког учесника у доношењу одлуке.

У својој књизи аутор образлаже и морално-хумани карактер дисциплине. Јер, често се мисли, напомиње он, да је дисциплина само извршавање постављених задатака, поштовање и владање по важећим прописима. Заборавља се да је она битно својство моралне личности социјалистичког друштва. Реч је о дисциплини под којом се подразумева однос човека и према позитивним законима друштвене заједнице; затим о технолошкој, радној, самоуправној дисциплини и дисциплини одмора, учења, усавршавања, понашања итд.

Разматрање моралних вредности у удруженом раду није, разумљиво, могло да мимоиђе ни кратку анализу моралних вредности у раду самоуправне радничке контроле и морално-хуману суштину чувања човекове средине. Јер, рад самоуправне радничке контроле не заснива се само на писаној речи и њеним одредбама, него и на начелима социјалистичког морала и хуманизма. А без ослањања на та начела самоуправна радничка контрола не би била у стању да испуњава основну функцију да штити класно политичке и морално-хумане вредности социјалистичког самоуправног друштва.

Веома је значајно, такође, што се Нацртом закона о удруженом раду ставља у дужност и право удруженом раду да нарушени склад у једном делу природе мора и може поново успоставити. Заправо, однос према човековој средини првенствено је хумани и морални задатак радника у удруженом раду и као такав неодвојив је од осталих моралних вредности у удруженом раду.

Морално-хумане вредности добиле су Нацртом закона — каже, на крају, писац — шире димензије тиме што истичу и морална својства радника: радиност, поштење, одговорност, дисциплинованост. Иако друга морална својства нису посебно истакнута, она се подразумевају: на пример, правичност, принципијелност, човечност, искреност, самоиницијативност, самосталност, истинољубивост, самопожртвовање, несебичност ... Удружени рад, наиме, сва та и друга морална својства још више потенцира и отвара просторе за њихов развој. На тај начин они постају ативни чиниоци јачања социјалне кохезије ООУР, радних и сложених организација удруженог рада и ужих и ширих друштвено-политичких заједница.

Мада пригодна студија уз Нацрт закона о удруженом раду, књига „Моралне вредности у удруженом раду“ по теми којој посвећује пажњу има, у ствари, много шире димензије, поготову што анализира један аспект односа у удруженом раду који у домаћој стручној литератури није до сада, на тај начин, био разматран. Јер, моралне вредности представљају неодвојиву компоненту удруженог рада који је Уставом добио основне параметре, а Законом о удруженом раду још конкретније облике и одлике. Зато ова књига остаје и даље актуелно штиво, за чије је основне поставке коначан текст Закона о удруженом раду само још једна потврда и потпора.

Младен Бачлић